Uluslararası Hukuk ve Politika
Cilt: 10, Sayı: 39, ss.1-25, 2014©

AB Ortak Dış Politikası: Irak'ın Yeniden İnşası Örnek Olayı

Erkan ERTOSUN*

Özet

2003 Irak Savaşı, ortak bir Avrupa dış politikası geliştirme çabaları için hem büyük bir hayal kırıklığı hem de sonrasında atılacak adımlar için önemli bir tecrübe hüviyetindedir. Buradan çıkarılan dikkat çekici bir ders, AB'nin Irak benzeri uluslararası krizlere askeri gücü ile değil de, sivil gücünü kullanarak katkıda bulunabileceği gerçeğidir. Genelde Orta Doğu özelde Irak'la ilgili ortak çıkarlara sahip olan AB ülkeleri, savaş sonrasında ortak bir politika izleyerek bölge ve ülkedeki gelişmeler üzerinde etkin olmak istemişlerdir. Bu doğrultuda AB, hukuk devleti ilkesi, insan hakları, demokratikleşme, temel kamu hizmetleri ve insani yardımlar gibi alanlara yoğunlaşarak Irak'ın yeniden inşasına katkıda bulunmaya çalışmıştır. Makalede, 2003-2013 arası AB yardım programları ele alınarak AB'nin Irak'ın yeniden inşasına katkısı incelenmekte, örnek bir AB projesi olarak ise EUJUST LEX'e odaklanılmakta ve böylece AB'nin Irak'ta hukuk devleti ilkesinin yerleşmesine yönelik katkısına vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *AB, Irak, OGDP, Sivil Güç, Yeniden İnşa*

EU Common Foreign Policy: Reconstruction of Iraq as a Case Study

Abstract

2003 Iraqi War was both a big disappointment and an important experience for the next steps for a common European foreign policy. A significant lesson learned from this was that Europe could contribute to peaceful settlement of international crises, such as the Iraqi one, with its civilian power, not with its military power. European countries which

* Yrd. Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Turgut Özal Üniversitesi. E-Mail: eertosun@turgutozal.edu.tr. Bu çalışmanın ilk hali üzerindeki görüş ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu'na müteşekkirim.

were aware of their common interests in the Middle East in general and in Iraq in particular aimed at having influence on the region and on Iraq by following a common policy in the post-war Iraq. Accordingly, the EU tried to contribute to the reconstruction of Iraq by focusing on areas such as the principle of rule of law, human rights, democratization, basic public services, and humanitarian aid. In this article, the contribution of the EU to the reconstruction of Iraq is analyzed by examining the EU assistance programs between 2003 and 2013 and by focusing on EU JUST LEX as a case, and accordingly specific emphasis is put on the EU's contribution to the implementation of the principle of rule of law in Iraq.

Keywords: *EU, Iraq, CFSP, Civilian Power, Reconstruction*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinden kurtulmak isteyen Avrupa ülkeleri, savaş sonrasında, ortak çıkarlar etrafında işbirliği yapmaya yöneldiler. Siyasi konularda birbiriyle çatışan yaklaşımlara sahip Avrupa ülkeleri, siyasi bütünleşmenin zorluklarının farkında olarak ekonomik ve teknolojik işbirliğine öncelik vermişlerdir. Güvenlik kaygılarının ve buna bağlı olarak blok politikalarının belirleyici olduğu Soğuk Savaş boyunca Avrupalı devletlerin ortak ve özgün bir dış politika üretebildiklerini söylemek oldukça zordur. Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte ise politik bütünleşme doğrultusundaki adımlar hız kazanmıştır. 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Topluluğu (AT) adını alırken, ekonomik bütünleşme hedefine savunma/güvenlik ve adalet/içişleri sütunları da eklenmiştir. Ayrıca, bundan sonra Avrupa bütünleşme hareketinin tümü Avrupa Birliği (AB) olarak adlandırılmaya başlanacaktır.

Maastricht Antlaşması'nın 1993'te yürürlüğe girmesinden sonraki 10 yıl boyunca Ortak Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası'nın (OGDP) ilkelerinin belirlenmesi ve kurumsallaşması yönünde çalışılmıştır. OGDP'nin geldiği seviyeyi görmek için 2003 Irak Savaşı önemli ve zorlu bir sınav hüviyetindeydi. Ancak AB üyeleri, ABD'nin Irak'a müdahalesine ilişkin ortak bir politika geliştiremediler ve süreci yönlendirici bir rol üstlenmekten uzak kaldılar. 11 Eylül sonrasının terörizm karşıtı uluslararası ortamının etkisiyle Afganistan Savaşı'na destek vermiş olan Avrupa ülkeleri, Irak'a yapılacak askeri müda-

haleye dair ayrılığa düştüler. Avrupa'da Irak'a askeri müdahaleye karşı oluşan görüşün en önemli gerekçesini, müdahale sonrasında Irak'ta güvenlik ve düzenin sağlanmasına yönelik kaygılar oluşturuyordu. Buna göre, farklı etnik ve mezhepsel unsurlardan oluşan ve uzunca bir süredir otoriter bir rejim tarafından yönetilmiş Irak toplumu, askeri müdahale sonrasında bir iç kargaşaya sürüklenecekti.[1] AB üyesi ülkelerden Almanya, Fransa, Belçika ve Yunanistan, Irak'taki kitle imha silahlarına dair kesinleşmiş kanıtların elde olmadığını iddia ediyor ve ABD'nin 'tek taraflı' hareketine karşı çıkıp, herhangi bir askeri müdahalenin yalnızca bir BM Güvenlik Konseyi kararıyla ve çok taraflılık ilkesine uygun bir şekilde gerçekleşebileceğini savunuyorlardı. İngiltere, İspanya, İtalya ve Doğu Avrupa'daki AB üyesi ülkeler ise Saddam rejiminin yayılmacı emellere ve kitle imha silahlarına sahip olduğuna inanıyorlardı.[2] Bu ülkeler, 'transatlantik ittifaka sadık' kaldılar ve müdahaleye siyasi ve askeri olarak destek verdiler. Bu süreçte, AB kurumları, farklı yorumlara açık nitelikteki BM kararlarının uygulanmasını savunma haricinde başka bir hususta uzlaşamamışlardır.[3] Neticede ortaya çıkan tablo, AB'nin uluslararası sorunlara karşı ortak ve etkin politikalar geliştirme hedefi için tam bir 'hayal kırıklığı' olmuştur.

Bununla birlikte, Irak Savaşı tecrübesi, OGDP ile ilgili eksikliklerin görülmesine ve bunların giderilmesine yönelik önemli bazı kararlar alınmasına yol açmıştır.[4] Söz konusu sorgulama sürecinin önemli sonuçlarından biri de, AB'nin Irak benzeri uluslararası krizlere askeri gücü ile değil de sivil gücünü kullanarak katkıda bulunabileceği gerçeğidir. Nitekim Avrupa'ya yakın bölgelerden başlayarak dünya genelinde demokrasinin yaygınlaştırılması OGDP için temel bir hedef olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda devlet yönetimi tecrübesinin aktarılması, demokratik kurumların gelişmesine yardımcı olunması, ekonomik ve insani yardımlar, ticari ilişkilerin ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi gibi araçların kullanılması esas alınmıştır.[5] AB, 2003 askeri müdahalesinden sonra izlediği Irak politikasını da bu ilke ve araçlar doğrultu-

1 Philip Gordon, "Iraq: The Transatlantic Debate", *The European Union Institute for Security Studies*, Occasional Papers, No. 39, Aralık 2002, s. 13.

2 Anand Menon, "From Crisis to Catharsis: ESDP after Iraq", *International Affairs*, Cilt. 80, Sayı. 4, Temmuz 2004, s. 638; Jonathan Spyer, "Europe and Iraq: Test Case for the Common Foreign and Security Policy", *Middle East Review of International Affairs*, Cilt. 11, Sayı. 2, Haziran 2007, s. 94-96.

3 Giacomo Luciani ve Felix Neugart, "Toward a European Strategy for Iraq", *Bertelsman Foundation*, C.A.P Policy Paper, March 2003, s. 2.

4 Menon, 2004, s. 632.

5 S. Sezgin Mercan, "Avrupa Dış Politikası: İsrail-Filistin Çalışması Örnek Olayı", *Akademik Ortadoğu*, Cilt. 3, Sayı. 1, 2008, s. 102-103.

sunda şekillendirmiştir. Irak'ta savaş sonrası güvenliği sağlamak için duyulan 155.000 kişilik askeri güce İngiltere 11.000 askerle katılırken, başka sekiz Avrupa ülkesi ise sadece 5.000 asker göndermiştir.[6] ABD öncülüğündeki askeri müdahaleye karşı duruşun başını çeken Fransa ve Almanya, savaş sonrası ihtiyaç duyulan askeri güce katkıda bulunmamışlardır.

Bu makale, 2003 sonrası Irak'ın yeniden inşası çalışmalarında AB'nin rolünü incelemektedir. Çalışmanın temel savı şudur: Avrupa ülkeleri, 2003 Irak Krizi benzeri siyasi/askeri yönü ağır basan uluslararası sorunlarda, en azından AB'nin ulaştığı mevcut siyasal bütünleşme seviyesi itibarıyla, siyasi ve askeri araçlarla ortak bir dış politika geliştirmenin zorluğunun farkında olarak, sivil güçleri ile öne çıkmayı amaçlamışlardır. Genel anlamda Orta Doğu, özelde Irak'la ilgili ortak çıkarlara sahip olan AB üyeleri, savaş sonrasında ortak bir politika izleyerek bölge ve ülkedeki gelişmeler üzerinde etkin olmak istemişlerdir. Bu doğrultuda AB, hukuk devleti ilkesinin ve insan haklarının hayata geçirilmesi, demokratikleşme, vatandaşların beklediği temel kamu hizmetlerinin işler hale getirilmesi ve insani yardımlar gibi alanlara yoğunlaşarak Irak'ın yeniden inşasına katkıda bulunmaya çalışmıştır. Makalede öncelikle, Avrupa ülkelerinin Irak'ın 2003 sonrası durumuna dair siyasi, sosyal, ekonomik ve güvenlikle ilgili ortak çıkarları açıklanarak, yeniden inşa konusunun AB için önemi ortaya konacaktır. Bundan sonra, AB'nin Irak'ın yeniden inşası sürecinde esas aldığı temel ilkeler arasında BM çerçevesinde çok taraflılığa dayalı bir uluslararası meşruiyetin sağlanması, tüm egemenlik haklarının en kısa zamanda Iraklılara devri, ülke içindeki tüm farklı etnik ve mezhepsel grupların görüşlerinin alınması ve ABD ile iş paylaşımına dayalı bir koordinasyonla çalışma gibi hususlara dikkat çekilmektedir. 2003-2013 arası AB yardım programları incelenerek AB'nin yeniden inşa faaliyetlerine katkısının genel bir çerçevesi çizilirken, Irak İçin Entegre Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EUJUST LEX) örnek bir AB projesi olarak detaylı biçimde ele alınmakta, böylece AB'nin Irak'ta hukuk devleti ilkesinin yerleşmesine yönelik katkısına vurgu yapılmaktadır.

Savaş Sonrası Irak'ın AB İçin Önemi

Avrupa Konseyi'nin 19-20 Haziran 2003'te Selanik'te yaptığı toplantıda AB'nin "BM Güvenlik Konseyi'nin 1483 sayılı kararı çerçevesinde Irak'ın yeniden in-

6 Richard Youngs, "Europe and Iraq From Stand-off to Engagement?", *Centre for European Policy Studies*, Working Document, No. 216, Aralık 2004, s. 7-8.

şası faaliyetlerine katılmaya hazır" olduğunun belirtilmesi,[7] Avrupa ülkelerinin savaş sonrası Irak'la ilgili ortak sesle hareket edeceklerinin ilk işaretiydi. AB Dış İlişkiler Komiseri Chris Patten'in 6 Eylül 2004'teki basın toplantısında "Irak'ın komşularıyla barış içinde istikrarlı ve demokratik bir ülke olması hepimizin menfaatinedir"[8] sözü, AB üyelerini Irak politikasında uzlaştıran ortak bazı çıkarların bulunduğunu gösteriyordu. Öyleyse, Irak'ın yeniden inşasını Avrupa ülkeleri için önemli kılan ortak amaç ve çıkarlar nelerdi?

Öncelikle, AB, bölgesel bir örgüt olsa da küresel ölçekte politikalar üretmeyi ve etkin olmayı amaçlıyordu. OGDP Yüksek Temsilcisi Javier Solana, 23 Kasım 2004'teki bir konferansta "25 üye ülkesi, dünya gayrisafi milli hasılasının dörtte birini üreten 450 milyon nüfusu ve tasarrufundaki çok geniş enstrümanları ile Avrupa Birliği, kaçınılmaz olarak küresel bir oyuncudur"[9] ifadesiyle bu vizyonu ortaya koymuştur. AB, savaş öncesinde küresel bir aktör tavrı gösteremese de savaş sonrası Irak'ta aktif bir rol üstlenerek küresel ölçekte etkin olma vizyonunu uygulamayla pekiştirmek istemekteydi.

İkincisi, Irak'ta güvenlik ve istikrarın sağlanması Orta Doğu'da güvenlik ve istikrarın temini için gerekliydi ve AB'nin kendine coğrafi olarak böylesine yakın bir bölgenin geleceği hakkında sorumluluk üstlenmemesi mümkün değildi. Nitekim Avrupa Konseyi'nin 13 Eylül 2004 tarihli kararında, "güvenli, istikrarlı, birleşik, müreffeh ve demokratik bir Irak bölge istikrarına olumlu bir katkı yapacaktır ve Avrupa Birliği bir bütün olarak bu hedef doğrultusunda Irak Geçici Yönetimi ile işbirliği içinde çalışmaya isteklidir"[10] denmiştir.

Üçüncüsü, savaş sonrası Irak'ın Avrupa'yı ilgilendiren çok önemli bir boyutu olumsuz insani koşulların Avrupa'ya yönelik yeni bir göç dalgasına yol açabileceği endişesiydi. ABD'nin Irak'a müdahalesinin başlamasından birkaç gün sonra hazırlanan bir strateji belirleme raporundaki şu ifadeler dikkat çekicidir: "AB, Avrupa'ya yeni bir mülteci dalgasını harekete geçirecek insani bir felaketi önleyecek her türlü acil eylem planını yapmalıdır… İnsani bir krizi

---

7 Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament*, 1.10.2003-COM (2003) 575 final, s. 2.

8 Robert Wielard, "European Weighs Assistance for Iraq", *Associated Press*, 6 Eylül 2004.

9 Javier Solana, "A Secure Europe in a Better World-the European Security Strategy", içinde Klaus Schilder ve Tobias Hauschild, der., *Civilian Perspective or Security Strategy? European Development Policy Confronting New Challenges in Foreign and Security Policy* (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2005), s. 52.

10 *Council Conclusions Iraq 2004-2008*, s. 4, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/iraq_council_2004-08_en.pdf .

önleyecek insani yardım [programı] başlatmalı ve Iraklıların ülkelerinde kalmasını sağlayıcı teşvikler sunmalıdır."[11] Dolayısıyla, mülteci sorunuyla başı zaten bir hayli sıkıntıda olan AB, Irak'ın yeniden inşası sürecinin sağlıklı ve hızlı biçimde gerçekleşmesini sağlayarak Avrupa topraklarına yönelik yeni bir göç dalgasını önlemeyi amaçlamaktaydı.

Dördüncüsü, AB'nin Irak'ın geleceği ile yakından ilgilenme gereği duymasının başka bir nedeni olarak, Irak petrolleri ve doğalgazının dünya enerji piyasasına arzında bir aksama yaşanmasını istememesidir. Aslında, AB üyesi ülkelere petrol ihraç eden devletler arasında Irak'ın payının 2002 yılı itibarıyla sadece % 3,18 olması,[12] AB'nin Irak petrollerine olan bağımlılığının düşük seviyede olduğunu göstermekteydi. Ayrıca, AB ülkelerinin petrol ithalatının % 11,19'luk payını karşılayan Suudi Arabistan, savaş başladığında Irak'tan kaynaklı herhangi bir arz düşüşü yaşanırsa kendi üretimini artırarak bunu telafi edeceğini açıklayarak Avrupalı devletleri bir hayli rahatlatmıştı. Savaşın başlamasından birkaç gün sonra yayımlanan Komisyon raporunda da ifade edildiği gibi, enerji arzı konusunda AB'yi asıl endişelendiren husus, Irak'taki şiddet ve kargaşa ortamının bölgeye yayılması durumunda Orta Doğu enerji piyasasında yaşanabilecek krizdi.[13] Bundan dolayı, AB, ABD'nin Irak müdahalesinin bir an önce sonuçlanmasına ve savaş sonrasında Irak'ta devlet düzeni ve istikrarın en kısa zamanda yeniden tesisine büyük önem veriyordu.

Son olarak, AB ülkelerinin Irak'la ilgili dikkat çeken kaygılarından biri de Saddam Hüseyin döneminde edinilmiş bulunan kitle imha silahlarının ülkede oluşabilecek otorite boşluğu neticesinde üçüncü ülkelerin ya da terörist grupların eline geçmesiydi. Dolayısıyla, AB, savaş sırasında ve sonrasında böylesi bir gelişmenin yaşanmaması için Irak'a askeri müdahalede bulunan devletler ve ilgili uluslararası örgütlerle işbirliği içinde Irak'ın sahip olduğu silahları kontrol altında tutmayı amaçlıyordu.[14]

AB'nin Savaş Sonrası Irak Politikasının İlkeleri

Irak'a yapılan askeri müdahalenin uluslararası meşruiyetten yoksun ve ABD'nin 'tek taraflı' hareketiyle yapılmasından rahatsız olan pek çok AB ül-

11 Luciani ve Neugart, 2003, s. 11.

12 Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Consequences of the War in Iraq for Energy and Transport*, 26.3.2003-COM (2003) 164 Final, s. 11.

13 Ibid., s. 6.

14 Luciani ve Neugart, 2003, s. 4.

kesinin savaş sonrası Irak'ın yeniden inşasında esas aldıkları öncelikli ilke, sürecin BM Güvenlik Konseyi kararlarına ve 'çok taraflılık' ilkesine dayanan uluslararası meşruiyet zemininde gerçekleşmesiydi. OGDP Yüksek Temsilcisi Javier Solana, 20 Nisan 2003'te verdiği bir röportajda, savaş sonrası Irak'ta devlet yapısı ve kurumlarının yeniden inşasında 'çok taraflılık' esasına göre hareket edilmesi gerektiğini, bunun da atılacak adımların BM çatısı altında belirlenmesi ile mümkün olacağını vurgulamıştır.[15] 1 Ekim 2003 tarihli Avrupa Komisyonu raporunda da "Irak'ta uluslararası tanınmış bir hükümetin kurulmasında ve uluslararası toplumdan Irak'ın yeniden inşası için gerekli desteğin alınmasında BM'nin önemli bir role sahip olduğunun altı çizilmekte"[16] idi. Hatta bir yoruma göre, Fransa'nın başını çektiği AB ülkeleri, BM'nin savaş sonrası Irak'ta aktif bir rol üstlenmesi hususunda "BM'den daha fazla istekli" idiler.[17] Nitekim Güvenlik Konseyi'nin savaş sonrası Irak'ta yapılacakların yol haritasını belirleyen 8 Haziran 2004 tarihli ve 1546 sayılı kararı AB tarafından memnuniyetle karşılandı. AB Dönem Başkanı Romano Prodi, kararın alınmasından sonra yaptığı açıklamada "Bu karar, [Irak'ın] siyasi ve ekonomik olarak yeniden inşasında BM'nin garantörlük rolünü güçlendirmiştir"[18] diyerek, süreçte BM'nin rolüne atfettikleri önemi vurguluyordu. 1546 sayılı karar Irak'taki işgale ve Geçici Koalisyon Yönetimi'ne son veriyor ve ülkenin idaresiyle ilgili tüm yetki ve sorumluluğu Iraklıların oluşturduğu Geçici Irak Hükümeti'ne devrediyordu.[19] Kararda, ayrıca, Irak halkının kendi geleceğini belirleme hakkına vurgu yapılmış ve en geç 31 Ocak 2005'te demokratik seçimlerin yapılması, seçimler sonucunda Geçiş Dönemi Milli Meclisi'nin ve Hükümeti'nin kurulması ve kalıcı bir anayasa hazırlanması öngörülmüştür. Karar, tüm üye devletleri ve uluslararası kurumları bu sürece destek vermeye ve Irak'ın yeniden inşasına katkıda bulunmaya çağırmıştır. İşte, AB'nin bundan sonraki süreçte Irak'a ilişkin izleyeceği politikanın temel dayanağını da söz konusu Güvenlik Konseyi kararı oluşturacaktır.

İkinci olarak, AB, Irak'ın geleceğinin siyaset ve güvenlik boyutunda ABD'nin öncelikli ve belirleyici bir role sahip bulunduğu gerçeğinin farkında olarak hareket etmiştir. AB, Irak'ın yeniden inşasında, daha önce Bosna Her-

15 Amadeu Altafaj, "EU's Solana Urges US to Act Multilaterally", *ABC*, 20 Nisan 2003.

16 Commission of the European Communities, 1.10.2003, s. 7.

17 Spyer, 2007, s. 97.

18 Marjan Bex, "European Union Welcomes Iraq Resolution by U.N. Security Council", *Kyodo News International*, 10 Haziran 2004.

19 United Nations Security Council, S/RES/1546, 8 June 2004, www.uncc.ch/resolutio/res1546.pdf.

sek, Makedonya ve Kongo'da tecrübe edindiği iyi yönetişimin geliştirilmesi, seçimlerin yapılması, insani yardım ve bölgesel güvenliğin geliştirilmesi gibi konulara yoğunlaşarak ABD'yi ikame edici değil destekleyici bir rol üstlenmeyi amaçlamıştır.[20] ABD'nin Irak'a müdahalesinden sonra yapılan değerlendirmelerde, Washington ve Brüksel'in Irak'ta birbirini tamamlayıcı bir iş bölüşümü ile çalışabileceği düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Buna göre, Irak'ta ABD askeri gücü ile, AB ise sivil gücü ile öne çıkacaktır.[21]

Üçüncüsü, AB, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması gerektiği üzerinde durmuştur. AB'nin benimsediği yaklaşıma göre, Irak'taki doğal kaynakların coğrafi dağılımı, ülkedeki farklı grupların ülkenin bölünmesi üzerinde fikir birliğine varmalarını zorlaştırmaktadır.[22] Ayrıca, Irak'ın sınırlarının değişmesinin Orta Doğu'daki başka devletlerin sınırlarının da değişmesini gündeme getireceğine ve böylesi bir gelişmenin mevcut sorunları çözmeyeceği gibi yenilerinin doğmasına yol açacağına inanılmaktadır. Pek çok AB üyesi, ABD'nin savaş sonrasında Irak iç siyasetine dair kararlarının ülkedeki etnik ve mezhepsel bölünmüşlüğü pekiştirdiğini iddia ederek Washington'u eleştireceklerdir.[23]

Dördüncüsü, AB, Irak'taki işgal yönetiminin süresinin olabildiğince sınırlı tutulup ülkenin idaresinin bir an önce Iraklılara devredilmesini savunmuştur. AB'nin savaş sonrası Irak'ın durumuna yönelik bakış açısını ortaya koyan 1 Ekim 2003 tarihli Avrupa Komisyonu Raporu'nda ve 4 Mart 2004 tarihli Irak Yardım Programı'nda "güç, egemenlik ve siyasi sorumluluğun Irak halkına verilmesinin açık ve gerçekçi bir zaman çizelgesine bağlanması gerektiği" vurgulanmıştır.[24] Bu doğrultuda AB, Irak halkının iradesini temsil eden demokratik bir rejimin tesisini, çoğulcu demokrasiyi sağlayacak siyasi partilerin kuruluşunu, demokratik bir anayasanın yapılmasını ve sivil toplumun gelişimini desteklemeye yönelmiştir.[25]

---

20 Daniel Korski ve Richard Gowan, "The EU, So Far", içinde *What Can Europe Do in Iraq? Recommendations for a U.S.-European Collaboration* (Berlin: Heinrich Böll Foundation, 2009), s. 76-77.

21 Andrew Moravcsik, "How Europe Can Win without an Army?", *Financial Times*, 3 Nisan 2003.

22 Luciani ve Neugart, 2003, s. 6.

23 Youngs, 2004, s. 6.

24 Commission of the European Communities, 1.10.2003, s. 5; Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2004*, 4.3.2004-COM (2004) 667, s. 4.

25 Alvaro de Vasconcelos, "The EU and Iraq", içinde Walter Posch, der, *Looking into Iraq* (Paris: European Union Institute for Security Studies, 2005), s. 89.

Beşincisi, Irak'ın yeniden inşasında ülke içindeki tüm aktörlerin sürece dair fikirlerinin alınması ve aktif rol üstlenmelerinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşımın arkasında bölgede uzun bir kolonyal geçmişe sahip bulunan Avrupa devletlerinin Irak'ta devlet düzeninin dış destek ile hayata geçmesinin mümkün olmadığını ve uzun süreli bir istikrarın ancak iç dinamiklerce sağlanabileceğini bilmeleri gerçeği yatmaktadır. Nitekim Avrupa Konseyi, 18 Temmuz 2005'te aldığı kararda 22 Haziran 2005'te Brüksel'de yapılan Uluslararası Irak Konferansı'nda Irak'taki çok farklı grupların temsilinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve "anayasa yapım sürecinde ve hakiki bir ulusal diyalog ve uzlaşının sağlanmasında Irak toplumundaki tüm grupların tam olarak yer alması"nın önemini vurgulamıştır.[26]

Son olarak, Irak'ın yeniden inşasına yönelik çalışmaların başarılı olabilmesi için ülkede şiddet eylemlerine son verilmesi ve güvenlik ortamının bir an önce sağlanmasının öncelikli ve olmazsa olmaz bir şart olduğu vurgulanmıştır. 1 Ekim 2003 tarihli Avrupa Komisyonu raporunda, AB'nin ve üye ülkelerin Irak'ın yeniden inşasına etkin bir katkı sağlayabilmeleri için gerekli şartların başında şu ifadelere yer verilmiştir: "Yeniden inşa sürecinin etkili ve hızlı bir biçimde ilerlemesi için Irak'taki güvenlik ortamı iyileştirilmelidir. Uluslararası yardımların ulaşması için gereken koşulları oluşturmaktan işgalci güç olarak Geçici Koalisyon Yönetimi sorumludur."[27] Böylece, AB, Irak'ta güvenliği sağlamanın ABD'nin görevi olduğuna ve AB'nin katkısının askeri boyut içermeyeceğine dikkat çekmektedir.

AB'nin Irak Yol Haritası

8 Haziran 2004'te BM Güvenlik Konseyi'nde Irak'a ilişkin 1546 sayılı kararın alınmasından bir gün sonra, Avrupa Komisyonu, AB'nin Irak politikası için 'yol haritası' niteliğindeki raporunu açıkladı. AB'nin Irak'ın yeniden inşasına dair politikası yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda üç aşamalı bir programa bağlandı. Programın birinci aşaması, 30 Haziran 2004'te Geçici Irak Hükümeti'nin göreve başlamasından seçimlerin yapılmasına kadarki zaman dilimini kapsamaktadır. Bu süreçte, AB'nin Irak'taki seçimlerin gerçekleştirilmesi sürecinde aktif rol alması, hem geçici Irak hükümetiyle hem de Irak sivil toplumuyla gayriresmi diyalog geliştirmesi ve Irak'ta hukukun üstünlüğü ilkesinin yerleşmesi yönünde gerekli kurumların oluşumu için AB kurumlarının

26 *Council Conclusions – Iraq…*, s. 12.

27 Commission of the European Communities, 1.10.2003, s. 5.

tecrübelerinin paylaşılması öngörülmüştür.[28] Ayrıca, rapora göre bu aşamada AB, Paris Kulübü üyesi AB ülkelerinin Irak'ın borçlarının düzenlemeleri için girişimde bulunacak, Irak'ın komşularıyla diyalog ve işbirliğini geliştirmesine yönelik toplantıları destekleyecek ve bu doğrultuda Irak'ı, AB'nin Akdeniz ve Ortadoğu Stratejik Ortaklık Toplantılarına davet edecektir.[29]

Programın ikinci aşamasında seçimler sonrasında Geçiş Dönemi Milli Meclisi'nin ve geçici bir hükümetin oluşumuyla AB'nin Irak'la daha ileri seviyede işbirliği ve diyalog içerisinde olması planlanmıştır. Bu süreçte, AB'nin Irak'ın yeniden yapılandırılmasıyla ilgili finansal yardımları devam edecek, bir AB-Irak ortak siyasi bildirisiyle siyasi ilişkiler kurumsallaştırılmaya çalışılacak ve karşılıklı menfaat esasına dayalı çalışma grupları oluşturulup ticaret, enerji, ulaşım, insan hakları, hukuk ve terörle mücadele gibi konularda işbirliği olanakları araştırılacaktır.[30]

Üçüncü aşamada ise, seçilmiş demokratik bir hükümet ve yeni anayasanın yürürlüğe girmesiyle AB'nin Irak'la ilişkileri bütünüyle normalleşme sürecine girmiş olacaktır. Rapora göre, bu dönemde Irak'la AB arasında karşılıklı menfaatleri yansıtacak ikili anlaşmalar imzalanacak, Barselona Süreci deneyimlerinden de faydalanılarak Irak'ın komşu ülkeleriyle enerji, ulaşım, çevre ve eğitim gibi konularda işbirliği yapmasının yolları araştırılacak ve Avrupa Yatırım Bankası'nın Irak'taki yatırımlara kredi vermesi sağlanacaktır.[31]

ABD ve AB yetkilileri, 26 Haziran 2004'te İrlanda'daki tarihi Dromoland Kalesi'nde bir araya gelip, Irak'ın yeniden inşası sürecinin ilkeleri hakkında mutabık olduklarını ilan ettiler.[32] Toplantı sonrasında açıklanan ABD-AB ortak bildirgesi, BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararını ve 8 Haziran tarihli AB Komisyonu raporunu teyit eder mahiyetteydi. Bildirgede yeni bir şeye değinilmese de, ABD'nin Irak'ta yönetimi geçici Irak hükümetine devrinden iki gün önce gerçekleşen bu görüşme, ABD ve AB arasında Irak'a askeri müdahale sürecinde başlayan gerilimin yumuşadığını göstermesi yönüyle önemliydi. İki taraf bir buçuk yıl önce Irak'a müdahale konusunda uzlaşamamış olsa

28 Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament The European Union and Iraq A Framework for Engagement*, 9.6.2004-COM (2004) 417 Final, s. 7.

29 Ibid., s. 8.

30 Ibid., s. 9.

31 Ibid., s. 9-10.

32 Council of the European Union, *EU-US Declaration of Support for the People of Iraq*, 26 Haziran 2004, 10001/04 (Presse 187).

da gelinen noktada ülkenin yeniden inşası çalışmalarında koordineli hareket etme hususunda mutabık kalmışlardı. Nitekim ABD ve AB, bu bildirgede aldıkları karar uyarınca önemli bir adım atarak 22 Haziran 2005'te Brüksel'de Irak Uluslararası Konferansı'nı düzenlemişlerdir.[33] ABD ve AB'nin davetiyle 80'i aşkın devlet ve uluslararası kuruluş temsilcisinin katıldığı konferans ile Irak'ın yeniden inşası faaliyetlerine katkıda bulunma ve Irak'la iyi ilişkiler geliştirme konularında uluslararası bir duyarlılık ve koordinasyon sağlanmaya çalışılmıştır.

AB Yardım Programları

AB'nin Irak'a yönelik insani yardımları 1991'de uluslararası koalisyonun Irak'a müdahalesi sonrasında başlamıştır. AB'nin 1992-2003 arasında Irak'a yaptığı insani yardımların toplamı 157 milyon avrodur ve bu rakamla AB, BM'den sonra bu dönemde Irak'a en çok yardım yardım yapan bağışçı konumundadır.[34] AB'nin 2003'teki askeri müdahale sonrasında Irak'a yardımları ise savaşın başlamasının hemen sonrasına dayanmaktadır. 21 Mart'ta başlayan müdahalenin ardından bir açıklama yapan AB İnsani Yardım Örgütü (ECHO), düzenli bütçesinden Irak'a 21 milyon avroluk yardım yapılacağını duyurmuştur.[35] Söz konusu yardımlar Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) kanalıyla Irak'a ulaştırılmıştır.

BM Güvenlik Konseyi, 22 Mayıs 2003'te aldığı 1483 sayılı kararla[36] tüm üye devletleri ve ilgili kuruluşları Irak'ın yeniden inşası ve ülkede güvenliğin sağlanması için Irak'a yardım yapmaya çağırmıştır. Bu çağrı doğrultusunda Irak'ın Yeniden İnşası Konferansı adıyla bir yardım konferansı 23-24 Ekim 2003'te Madrid'de toplanmıştır. 2007 yılı sonuna kadar gerçekleştirilmek üzere katılımcı ülke ve kurumların toplamda 32 milyar dolar yardım taahhüdünde bulunduğu konferansta AB üyesi ülkelerin ve AB Komisyonu'nun yardım sözü ise toplamda 1,256 milyar avrodur.[37] Konferansta verdikleri sözlerin rakamsal büyüklüğü yönüyle öne çıkan ülkeler 18,649 milyar dolar ile ABD, 4,914 mil-

33 "Iraq International Conference: Conference Statement", http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/misc/85408.pdf .

34 European Community, *Reconstructing Iraq State of Play and Implementation to Date, 18 July 2005*. http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assist_2005.pdf .

35 Catriona Mace, "Building Bridges? What Role for the EU in Post-War Iraq?", *European Security Review*, Cilt. 2, Sayı. 17, 2003, s. 1.

36 United Nations Security Council, S/RES/1483, 22 May 2003. http://www.uncc.ch/resolutio/res1483.pdf .

37 Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2004*, s. 2.

yar dolar ile Japonya ve 500'er milyon dolar ile Suudi Arabistan ve Kuveyt'tir. Öte yandan Dünya Bankası asgari 3 milyar dolarlık ve IMF asgari 2,55 milyar dolarlık yardım sözü ile dikkat çeken uluslararası kuruluşlardır.[38] Konferansta AB'nin ve üye ülkelerin taahhüdünün büyük bağışçı ülkeler ve uluslararası kuruluşlara kıyasla düşük kalmasının arkasındaki en önemli neden, Irak'a askeri müdahaleye karşı çıkan Almanya ve Fransa gibi büyük Avrupa devletlerinin savaşın yıkıcı faturasıyla ilgili sorumluluk üstlenmekten kaçınmalarıdır.

AB Komisyonu'nun yaptığı yardım faaliyetlerinin yıllara ve harcama alanlarına bakıldığında, öncelikle, 2003 yılının son iki ayında 42 milyon avroluk bir yardımın yapıldığı görülmektedir. 42 milyon avronun 23 milyonu yoksullukla mücadele, eğitim, su ve sağlık alanlarına, 8 milyonu yeniden inşa çalışmalarında görev alacak Iraklı devlet memurlarının eğitimine, 3 milyonu sivil toplumun gelişimine ve 2 milyonu mayın temizlemeye harcanmıştır.[39] Komisyon, 2004 yılı için ise 160 milyon avro tahsis etmiştir. Bunun 90 milyonu sağlık, eğitim ve içme suyu gibi öncelikli kamu hizmetlerine, 60 milyonu fakirliğin azaltılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine ve 10 milyonluk bölümü de sivil toplum ve insan haklarının güçlendirilmesine harcanmıştır.[40] 2004 yılında Irak'ın gayri safi yurt içi hasılası bir önceki yıla göre % 50 gibi çok yüksek bir oranda artış göstermiştir.[41] Bu dikkat çekici gelişmenin arkasında Irak'ın petrol üretiminin yeniden düzene girmesi, yükselen petrol fiyatları, ülkeye gelen yeniden inşa yardımları ve ekonomik liberalleşme doğrultusunda adımların atılması gibi nedenler yatmaktadır. Ayrıca, AB'nin girişimleriyle Paris Kulübü kreditörlerlerinin Irak'ın borçlarına ilişkin olarak üç aşamada % 80'lik bir indirim öngören programı Kasım 2004'te başlatmaları da Irak ekonomisinin canlanması için önemli bir güdüleyici unsur olmuştur.

AB Komisyonu, 2005 yılı için 200 milyon avro tahsis etmiştir. Bu miktarın 130 milyonluk bölümü öncelikli kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi, fakirlikle mücadele ve idari mekanizmaların güçlendirilmesine harcanırken, 7,5 milyonu Elektrik Bakanlığı ve Petrol Bakanlığı'na, 10 milyonu demokrasinin ve anayasal sürecin gelişimine ve 7,5 milyonu ticaret ve gümrük konularında teknik yardıma ayrılırken, 45 milyonluk bölümü program rezervi olarak belir-

38 Konferans'ta verilen sözlerin ülkeler ve uluslararası kurumlara dağılımını içeren tablo için bakınız, Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2004*, s. 27.

39 European Community, *Reconstructing Iraq…*, s. 1.

40 Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2004,* s. 25.

41 Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2005*, s. 9. http://eeas.europa.eu/iraq/docs/c-2005-718.pdf .

lenmiştir.[42] Ayrıca, Avrupa Konseyi, Ocak 2005'teki seçimler için ilave 30 milyon avro maddi yardımda bulunmuştur.[43] 2005 yılındaki önemli bir gelişme de Komisyon'un hazırladığı yol haritası raporunun ikinci aşamasında öngörülen ortak siyasi bildirinin 21 Eylül'de imzalanmasıydı. Bildiride AB ve Irak'ın "tüm Irak vatandaşlarının siyasi ve insani haklarının korunduğu güvenli, istikrarlı, birleşik, müreffeh ve demokratik bir Irak" hedefini paylaştıkları vurgulanıyordu.[44] Bildiride, ayrıca, Irak'ta anayasal seçilmiş bir hükümet kurulması sürecine AB'nin vereceği destek ve resmi ziyaretler çerçevesinde ikili diyaloğun devam edeceği ifade ediliyordu.

Irak halkının yaşam şartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar, 110 milyon avro ile 2006 yılında AB'nin Irak yardım bütçesinden en büyük payı almıştır.[45] Demokratikleşme çalışmalarına ve idari mekanizmaların gelişimine ise 40'ar milyon avro tahsis edilmiştir. Komisyon'un 2007 yılı raporunda Irak'ın yeniden inşasında karşılaşılan zorluklara dikkat çekilmiştir.[46] Irak'taki güvenlik zafiyetinin yeniden inşa faaliyetlerine katkı sunan personelin hareket kabiliyetini sınırladığına, hükümet içindeki mezhepsel bölünmüşlüğe ve Irak'taki idari kapasitenin zayıflığına vurgu yapılmış ve tüm bunların öngörülen yeniden inşa programlarının uygulanmasını oldukça güçleştirdiği ifade edilmiştir. 2007 bütçesinden seçimler başta olmak üzere ülkedeki demokratik sürecin desteklenmesine 20 milyon avro, adli sistemin güçlendirilmesi çalışmalarına 14 milyon avro, enerji sektörünün desteklenmesine 1 milyon avro ve program rezervi olarak 10 milyon avro ayrılmıştır. 2007 programında dikkat çekici bir nokta kamu finansal yönetimine verilen önemdir. Raporda Irak'ın bir yandan uluslararası yardım alan, öte yandan 2005 ve 2006'dan itibaren bütçe fazlası veren bir ülke olması çelişkisine vurgu yapılmaktadır.[47] Bu doğrultuda Komisyon, bundan sonra Irak'ın kamu finansal siteminin planlama ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesi ve bankacılık ve kamu alımları gibi alanlarda reform yapılması hususlarına odaklanılması gerektiğine dikkat çekmiş ve bu konulara harcanmak üzere 20 milyon avro tahsis etmiştir. Söz konusu

42 Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2005*, s. 28. http://eeas.europa.eu/iraq/docs/c-2005-718.pdf.

43 *Council Conclusions – Iraq*, s. 6-7.

44 Council of the European Union, *EU-Iraq Joint Declaration on Political Dialogue*, 21 Eylül 2005, 12547/05 (Presse 244), s. 1-2.

45 Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2006*, 28 Mart 2006 - E/2006/470 - C (2006) 864, s. 28.

46 "Information Note: European Commission Assistance to Iraq 2007", s. 1, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assistance_2007_en.pdf.

47 Ibid., s. 3.

yaklaşım, AB'nin kısa vadeli doğrudan yardımlardan ziyade, orta vade ve uzun vadede Irak'ın kendi kaynaklarını verimli bir şekilde kullanmasını sağlayacak yapısal reformlara verdiği değeri göstermektedir.

AB Komisyonu 2008 yılında Irak için toplamda 72 milyon avro yardım tahsis etmiştir.[48] Söz konusu miktarın 42 milyon avrosu 2003 Savaşı ve sonrasındaki gelişmelerden dolayı Irak içinde yer değiştirmiş ya da başka ülkelere iltica etmiş Iraklılar için, 20 milyon avrosu eğitim, sağlık ve tarımsal gelişim gibi temel ihtiyaç konularına ve 10 milyon avrosu Irak'ta idari kapasitenin inşasına yönelik teknik yardımlara ayrılmıştır. Ayrıca, 2008'e kadar AB yardımlarının büyük bölümü BM'ye bağlı Irak İçin Uluslararası Yeniden İnşa Yardım Fonu Kuruluşu (IRFFI) kanalıyla yapılırken, Irak'taki güvenlik koşullarında sağlanan göreli iyileşme neticesinde yardımların artık doğrudan AB-Irak ikili ilişkileri marifetiyle ulaştırılmasına karar verilmiştir.

Komisyon'un Irak'taki yeniden inşa faaliyetlerine AB'nin bundan sonraki iki yılda yapacağı katkıya ilişkin hazırladığı 2009-2010 Yılları İçin Kapasite Geliştirme Programı adlı raporda, Irak'ın yardıma bağımlı bir ülke olmadığı vurgulanarak, Irak için artık en önemli konunun kendi kaynaklarını halkının refahı için verimli bir biçimde kullanılması olduğunun üzerinde durulmuştur.[49] Başka bir ifadeyle, AB, Irak'ın yeniden inşası için yürüteceği programları kısa vadeli acil yardım projelerinden, uzun vadeli kalkınma projelerine yönlendirmiştir. Komisyon'un 2007 yılı raporunda da kısmen değindiği bu yaklaşımı, AB'nin bundan sonraki Irak yardım programlarının temeline oturtulmuştur. Ayrıca, 2009'dan itibaren AB yardımlarında yıllık planlamadan iki yıllık planlamaya geçilerek göreli olarak daha uzun vadeli programların gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu ilkeler doğrultusunda AB'nin 2009-2010 yardımlarının odaklanacağı öncelikli iki alan olarak iyi yönetişim ve temel hizmetlerin iyileştirilmesi konuları belirlenmiştir. Irak'ta 2009 ve 2010'da yapılacak yerel seçimlerin yürütülmesine, yeni kurulan Bağımsız İnsan Hakları Yüksek Komisyonu'na ve hukuk fakültelerindeki eğitim düzeyinin modernleştirilmesine harcanmak üzere 20-22 milyon avro ayrılmış, ayrıca bu alanlarda Avrupa ülkeleri ve kurumlarının tecrübelerinin aktarımını içeren teknik destek de

48 "Information Note on EC Assistance Activities Foreseen for Iraq in 2008", s. 2-3, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assistance_2008_en.pdf.

49 European Commission-External Relations, *Capacity Building Programme For Iraq 2009-2010*, 15 Temmuz 2009, s. 1, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/programme_2009_2010_en.pdf.

sağlanmıştır.[50] Bu iki yıl içinde eğitim kalitesinin artırılmasına, hastaneler ve sağlık personelinin eğitimine ve yer değiştirmiş ve göç etmiş Iraklıların geri dönüşünü teşvik edecek adımlara verilecek destek miktarı ise 43,8 milyon avro olarak tayin edilmiştir.[51] AB, bunlara ek olarak, ECHO kanalıyla ulaştırılmak üzere Irak'a 20 milyon avroluk insani yardım fonu tahsis etmiştir. 2010 yılındaki önemli bir gelişme de AB ile Irak Arasında Enerji Alanında Stratejik İşbirliği Mutabakat Zaptı'nın[52] imzalanmasıdır. Belgede "önde gelen bir petrol ve gaz üreticisi olan Irak ile büyük bir enerji pazarı olan AB arasında enerji alanında işbirliğinin geliştirilmesi" üzerinde durulmuştur. Ancak belirtilen bu hususlar 2013 sonu itibarıyla iyi niyet beyanının ötesine geçememiştir.

AB'nin Irak'ın yeniden inşasına yönelik yardımlarla ilgili olarak 2007'den itibaren kısmen, 2009 yılından sonra bütünüyle uygulamaya koyduğu yaklaşım, 2011-2013 yılları arası Irak politikasını belirleyen Ortak Strateji Belgesi'nde de benimsenmiştir. Belge'de Irak'a yönelik geçmiş dönem yardım programlarından çıkarılan en önemli ders olarak "AB dahil uluslararası toplumun yapması gerekenin Irak'a öz kaynaklarını halkının refahını geliştirmek ve ülkenin altyapısını yeniden imar etmek için kullanmasını öğretmek"[53] olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda AB yardımlarının odaklanacağı üç alan iyi yönetişim, sosyo-ekonomik iyileşme ve su sistemi olarak belirlenmiştir.[54] İyi yönetişim alanında kamu sektörünün modernizasyonu, adalet sistemi ve temel hizmetleri sunacak yerel yönetimleri destekleme hedeflenmiştir. Sosyo-ekonomik iyileşme programı, özellikle lise seviyesindeki eğitimin geliştirilmesi ve iş piyasası ile okullar arasındaki ilişkiyi artırmaya yöneliktir. Üçüncü alanda ise, su sisteminin teknik olarak iyileştirilmesiyle birlikte bu konuda verilecek eğitimlerle bilinçlenmenin sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda AB 2011 yılı için 15,7 milyon avro, 2012 yılı için 22 milyon avro ve 2013 yılı için 21 milyon avro bütçe tahsis etmiştir.[55]

---

50 Ibid., s. 3 ve *Council Conclusions on Iraq (GAERC, 23-24 February 2009)*, s. 1, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/council_conclusions_2009.pdf .

51 European Commission, 15 Temmuz 2009, s. 4-5.

52 "Memorandum of Understanding Between the Government of Iraq and the European Union on Strategic Partnership in Energy", http://ec.europa.eu/energy/international/bilateral_cooperation/doc/iraq/2010_01_18_iraq_mou_en.pdf.

53 "Cooperation Between The European Union and Iraq: Joint Strategy Paper 2011-2013", s. 31. http://eeas.europa.eu/iraq/docs/2011_2013_jsp_nip_en.pdf .

54 Ibid., s. 34-38.

55 Ibid., s. 45.

AB'nin 2003'ten itibaren Irak'a yaptığı yardımlar hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa, birkaç husus göze çarpmaktadır. Öncelikle, AB yardımlarında 2007'ye kadar kısa vadeli acil yardım projeleri ağırlıktayken, 2007 sonrasında uzun vadeli kalkınma projelerine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Tabir yerindeyse, AB, 'Iraklılara hazır balık vermektense, önünden akan nehirden balık tutmayı öğretme' stratejisine yönelmiştir. Petrol ve doğalgaz gibi önemli yeraltı zenginliklerine sahip bir ülkenin yeniden inşa süreci için bunun isabetli bir yaklaşım olduğunu vurgulamak gerekir. İkincisi, Irak'a yönelik AB yardımlarında 2007 sonrasında rakamsal açıdan bir küçülme yaşanmıştır. Bu durum elbette ki ilk maddede açıklanan AB yaklaşımındaki değişim ile ilgilidir. AB, 2007 sonrasında maddi yardımdan ziyade devlet yönetimine dair tecrübe paylaşımı ve muhtelif konularda teknik destek vermeye yönelmiştir. Üçüncüsü, Avrupa ülkelerinin ve kurumsal olarak AB'nin yaptığı yardımlar, ABD ve Japonya ve Güney Kore gibi büyük miktarda bağış yapan ülkelerle kıyaslandığında çok geride kalmaktadır.[56] Dolayısıyla, AB yardımlarının önemi rakamsal büyüklüğünden ziyade Irak'ın yeniden inşa sürecinde devlet yönetiminin kurumsallaşmasına yönelik sağladığı katkıyla ilgilidir. Avrupa ülkelerinin devlet yönetimi deneyimlerini paylaşmak suretiyle Irak'ın yeniden inşa sürecine sağladığı katkı için EUJUST LEX misyonu dikkat çekici bir örnektir.

EUJUST LEX Misyonu

AB ülkeleri, 2003 Savaşı sonrasında Irak'ta kamu düzeni ve güvenliğin sağlanması için yapılması gerekenlerin başında, ulusal bir Irak polis gücünün oluşturulmasının ve bu gücün hukuk devletinin gereklerine göre eğitilmesi ve kurumsallaştırılmasının geldiği düşüncesindeydiler. Avrupa ülkeleri kendi başlattıkları programlarla bu doğrultudaki ilk adımları atmışlardı.[57] İlk olarak İngiltere ve Danimarka'nın ortak girişimiyle Aralık 2003'te Basra'da bir polis akademisi açıldı. Almanya, Mart 2004'te Birleşik Arap Emirlikleri'nde Irak polisi için bir eğitim programı gerçekleştirdi. Danimarka, Basra'da 'güvenlik sektörü yönetimi' adıyla bir eğitim programı düzenlerken, Fransa ülkede egemenliğin Iraklılara geçmesinden sonra bir polis okulu açmayı taahhüt etti. Irak'ta yönetimin işgal güçlerinden Iraklılara geçmesi sürecine paralel olarak, AB de ülkede hukukun egemenliği ilkesinin hayata geçmesini sağlayacak adli

56 Bu konuda mukayese için bakınız, Ibid., s. 22.

57 Youngs, 2004, s. 9; Daniel Korski, "The Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)" içinde Giovanni Grevi, Damien Helly ve Daniel Keohane, der., *European Security and Defence Policy The First Ten Years (1999-2009)* (Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009), s. 233-234.

sistemin ve kolluk güçlerinin oluşturulmasına destek vermek için çalışmalara başladı. Avrupa Konseyi, Irak ceza hukuku sistemindeki ihtiyaçların tespitine ve bu konuda AB'nin yapabileceklerine dair bir rapor hazırlaması için Irak'a bir uzman heyeti gönderdi. Heyet, Aralık 2004-Ocak 2005 arasında yaptığı incelemeler sonucunda Irak'ta mevcut sistemdeki eksiklikleri tespit edip, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) çerçevesinde bir eğitim programı başlatılmasını önerdi.[58]

Bu raporu değerlendiren Avrupa Konseyi, 21 Şubat 2005'te AGSP çerçevesinde faaliyet gösterecek ve BM ile koordinasyon içinde hareket edecek kısaca EUJUST LEX diye anılan bir 'sivil kriz yönetimi' programının başlatılmasına karar verdi.[59] Misyonun 9 Mart 2005'te yayımlanan resmi kuruluş belgesine göre, EUJUST LEX'in Irak cezai adalet sisteminde görev alacak üst ve orta seviyeli görevlilerin eğitimini yapması öngörüldü.[60] Başlangıçta 30 Haziran 2006'ya kadar sürmesi planlanan görev için 10 milyon avroluk bir bütçe ayrıldı.[61] EUJUST LEX, 1 Temmuz 2005'ten itibaren faaliyete başlamış ve görev, Avrupa Konseyi tarafından dört kez uzatılmış ve faaliyetlerde sağlanan büyümeye paralel olarak misyonun bütçesi 27 milyon avroya çıkarılmıştır.[62] Alınan nihai kararla EUJUST LEX'in faaliyetlerine 31 Ocak 2013 itibarıyla son verilmiştir.[63] Irak'ın içinde bulunduğu güvenlik ortamından dolayı başlangıçta misyon, Brüksel merkezli olarak koordine edilmiştir. Ancak güvenlik şartlarında sağlanan göreli iyileşme sonucunda 2011 yılından itibaren EUJUST LEX'in merkezi Bağdat'a taşınmış, ayrıca Basra ve Erbil'de birer ofis açılmıştır.

ABD'yi savaş sonrası Irak'ta yalnız bırakmak istemeyen ve müdahale sürecinde gerilen ABD-AB ilişkilerini yumuşatmayı amaçlayan İngiltere, EUJUST LEX misyonunun ortaya çıkmasında öncü bir rol üstlenmiştir.[64] Alman-

58 Korski, 2009, s. 234.

59 *Council Conclusions – Iraq…*, s. 9.

60 "Council Joint Action 2005/190/CFSP of 7 March 2005 on the European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq, EUJUST LEX", *Official Journal of the European Union*, L 62, 9.3.2005, s. 38.

61 Ibid., s. 40.

62 Alina Christova, "Seven Years of EUJUST LEX: The Challenge of Rule of Law in Iraq", *Journal of Contemporary European Research*, Cilt. 9, Sayı. 3, 2013, s. 432.

63 "EUJUST LEX Mission Description", http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eujust-lex-iraq/mission-description/index_en.htm.

64 Guido Steinberg, "The European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX): A Policy Surrogate with Potential", içinde Muriel Assaburg ve Ronja Kempin, der., *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence?* (Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2009), s. 126.

ya, Fransa ve Belçika gibi AB ülkeleri ise işgali meşrulaştıracağı gerekçesiyle Irak'ta herhangi bir AB varlığına karşıydılar. Bu ülkeler, ayrıca, NATO'nun Irak'taki eğitim faaliyetlerine de personel göndermeye yanaşmıyorlardı.[65] Ancak, 2004 yılı ortasından itibaren bu ülkelerde bir tutum değişikliği yaşanacaktır. Irak'ta egemenlik haklarının Iraklılara geçmesi sürecinde yaşanan olumlu gelişmeler, özellikle 28 Haziran 2004'te Geçici Koalisyon Yönetimi'nin ülkenin idaresini İyad Allavi başkanlığındaki geçici Irak hükümetine devretmesi, söz konusu tutum değişikliğinde önemli bir rol oynamıştır.[66] Bununla birlikte, Avrupa kamuoyunda da savaş sonrası Irak'ta daha aktif olunması gerektiği kanaati ağırlık kazanmaya başlayacaktır. Mart 2004'te *Le Monde*'da yayımlanan bir makalede, Fransa'nın savaş sonrası Irak'ta rol almaktan çekinmesinin ABD müdahalesine karşı çıkan Iraklılarda dahi Fransa'ya karşı bir hayal kırıklığı oluşturduğu tezi işlenmiş ve Fransa'nın Irak'ta inisiyatif üstlenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.[67] Almanya ve Fransa, bundan sonra, ABD ile gerilen ilişkileri tamir etmeye yönelmiş ve EUJUST LEX misyonunu başlatarak AB'nin ortak bir dış politika enstrümanını hayata geçirebileceğini göstermek istemişlerdir. Böylece, Irak'a askeri müdahale konusunda karşı karşıya gelen AB ülkeleri, savaş sonrası Irak'ın yeniden inşasında ortak bir projeyi gerçekleştirmek doğrultusunda müşterek hareket etmeyi başarmışlardır.

EUJUST LEX'in temel zorluğu, Irak adalet sisteminin 2003 Savaşı öncesindeki durumuyla yakından ilgilidir. Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'ta yargı sistemi bütünüyle yürütme organının kontrolü altındaydı ve bu dönemde Irak polisi, güvenlik güçleri arasında an alt seviyede görülmüştür.[68] Ayrıca, polis teşkilatı içinde yolsuzluklar yaygınlaşmıştı ve polisler eğitim ve diğer şartlar açısından çok geri düzeydiler. Bu şartlarda, EUJUST LEX, savaştan önce ayakta olup da yıkılmış bir şeyi ikame etmekten öte,[69] yeni bir şeyi inşa etme göreviydi. Ayrıca, ülkede yaşanan mezhepsel ayrılık ve rekabetin bir sonucu olarak, geçici Irak hükümetindeki Şii kökenli İçişleri Bakanı'nın polis teşkilatında çok büyük oranda Şii Iraklıları işe alması ve bu polislerin Sünni

65 Catriona Gourlay ve Annalisa Monaco, "Training Civilians and Soldiers to Improve Security in Iraq: An Update of EU and NATO Efforts", *European Security Review*, Sayı. 25, Mart 2005, s. 2.

66 Steinberg, 2009, s. 127.

67 Spyer, 2007, s. 98.

68 Stephen White, "EUJUST LEX – The EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq", *Journal of Defence and Strategy*, Cilt. 8, Sayı. 2, Aralık 2008, http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2008/volna-tribuna/eujust-lex-8211-the-eu-integrated-rule-of-law-mission-for-iraq.html#.Uu-b7rTg96E.

69 Gourlay ve Monaco, 2005, s. 2.

Iraklılara karşı kasıtlı olarak kötü muamelede bulunmaları durumu çok daha zor bir hale getirmiştir.[70]

Tüm bu zorluklarla birlikte, EUJUST LEX, faaliyette olduğu yedi yılı aşkın sürede Irak adalet sisteminin kurumsallaşmasına kayda değer katkılar sağlamıştır. Görev boyunca hakim, savcı, polis ve cezaevi yetkililerinden oluşan 4.800 Iraklı devlet memuruna eğitim verilmiştir.[71] İlk dört yılda yapılan 171 eğitim programı, Irak'ta süregelen şiddet ortamının etkisi ve 2003 müdahalesine karşı olan bazı Avrupa ülkelerinin Irak sınırları içindeki faaliyetlere sıcak bakmamaları nedeni ile 18 farklı AB ülkesinde gerçekleştirilmiştir. Irak'ta Iraklıların egemenliğinde demokratik bir yönetim kurulması istikametinde atılan önemli adımlar ve ülkedeki güvenlikle ilgili sağlanan olumlu gelişmelerle birlikte Haziran 2009'dan itibaren uygulamaya konan 72 aktivite ise Irak sınırları içinde yapılmıştır. Ekim 2008'de ABD'nin Irak'la imzaladığı bir anlaşma ile ülkedeki Amerikan güçlerinin en geç 2011 sonunda tümüyle çekilmesinin kararlaştırılması, özellikle Irak içindeki aktivitelere soğuk bakan Fransa'nın yaklaşımın olumluya dönmesinde etkili olmuştur. Eğitim programları 'idari eğitim' ve 'suçu soruşturma metotları' olmak üzere iki ana kategoride yürütülmüştür. Programların ana içeriğini AB üyesi devlet kurumlarının adalet ve emniyet alanlarındaki tecrübelerinin Iraklı devlet görevlileriyle paylaşımı oluştururken, dersler boyunca AB ülkelerinin deneyimlerinin Irak özelinde nasıl ve ne ölçüde uygulanabileceği tartışılmıştır. Misyonun ilk iki yılından sonra eğitim programı içeriğine polisler için insan hakları, liderlik ve soruşturma konularında, adalet personeli için de mali soruşturma ve adli tıp alanlarında ihtisas dersleri konmuştur. Ayrıca, eğitim verilen Iraklılara AB ülkelerinde meslektaşlarıyla birlikte çalışarak teori ile pratiği buluşturma imkanı da sağlanmıştır.[72]

EUJUST LEX, 2003 askeri müdahalesi öncesi farklı görüşlere ayrılan AB ülkelerinin savaş sonrasında Irak'a yönelik ortak bir dış politika enstrümanı etrafında birleşmelerini sağlaması yönüyle önemlidir. EUJUST LEX, AB'nin bundan sonraki ortak dış politika geliştirme çalışmaları için de değerli bir tecrübe hüviyetindedir. İkinci olarak, uzun süreli bir diktatörlük rejimi yaşamış ve halen mezhepsel çatışmalar nedeniyle istikrarlı bir ortama kavuşamamış olan Irak'ta adalet ve emniyet sisteminin yeniden inşası şüphe yok ki uzun süreli bir meseledir. EUJUST LEX kapsamında 4.800 personelin eğitilmiş olması

70 Steinberg, 2009, s. 130.

71 Christova, 2013, s. 432-433.

72 Korski, 2009, s. 234-235.

tüm sistemin düzeltilmesi için tek başına yeterli değildir. Ancak EUJUST LEX, Avrupa tecrübesinin Irak'a aktarımını içeren önemli bir adımdır ve Irak devlet sistemindeki eş güdümlü başka bazı reformlarla birlikte olumlu sonuçlar doğuracaktır. Üçüncüsü, EUJUST LEX'in performansını ölçecek bağımsız bir dış değerlendirme mekanizması yoktur. Bununla birlikte, EUJUST LEX personeli, eğitime katılan Iraklılara program hakkında değerlendirme anketleri sunmuşlar ve bu anketlerde katılımcıların büyük kısmı programın faydalı olduğunu beyan etmişlerdir.[73] Irak'ta istikrar ve güvenlik ortamının göreli olarak iyi seviyede bulunduğu Kuzey Irak'ta daha olumlu neticeler alındığı görülmektedir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi İçişleri Bakanı Sincari, Ekim 2009'daki bir mülakatında programın bu bölgedeki personel üzerindeki etkisinden memnuniyetini vurgulamaktadır.[74] Buradan yola çıkarak, Irak genelinde güvenlik ve istikrar geliştikçe bu tür programların katkısının da daha ileri seviyede olacağı söylenebilir.

EUJUST LEX, Irak'ın yeniden inşasına yönelik olarak AB ile ABD arasındaki görev paylaşımına bir örnek olması açısından da dikkat çekicidir. NATO çerçevesinde yürütülen Irak askeri güçlerinin eğitiminde ABD öne çıkarken, adalet ve emniyet personelinin eğitiminde AB'nin başarılı olduğu görülmektedir. ABD, 2003 sonrasında Irak polis teşkilatının yeniden yapılandırılması doğrultusunda girişimde bulunmuşsa da, Amerikan eğitim programı askeri eğitim niteliği taşıdığı ve insan haklarını ihmal ettiği gerekçeleriyle ciddi eleştirilere hedef olmuştur.[75] EUJUST LEX eğitim programının sivil niteliği ve insan haklarına öncelik vermesi, Irak'ta demokratik hukuk devletinin kurumsallaşmasına yönelik önemli bir katkıdır. Son olarak, Avrupa ülkelerinin EUJUST LEX ile Irak'ta aktif bir rol üstlenmeleri, askeri müdahale sürecinde gerilen ABD-AB ilişkilerinde yakınlaşmaya da vesile olmuştur. AB ülkeleri Irak'ın yeniden inşası sürecinde ABD'yi yalnız bırakmayarak ülkedeki savaş sonrası faaliyetlerde çok taraflılığı sağlamışlar, böylece transatlantik ilişkilerin tamiri ve yeniden güçlenmesine de katkıda bulunmuşlardır.

Sonuç

AB ülkeleri savaş sonrası Irak'ın durumu hakkında ortak bazı çıkarlara sahipti. Avrupalı devletler savaş sonrasında Avrupa'ya yönelik yeni bir göç dalgasının başlamasını ve Irak'ta olması muhtemel kitle imha silahlarının istenmeyen el-

73 Christova, 2013, s. 435; Korski, 2009, s. 237.

74 Steinberg, 2009, s. 133.

75 Ibid., s. 132-133.

lere geçmesini engellemeyi istiyor ve uluslararası enerji arzında herhangi bir sıkıntının yaşanmamasını garanti altına almayı amaçlıyorlardı. Tüm bu istekler, AB'nin küresel bir aktör gibi davranmasını ve savaş sonrası Irak'ta aktif olmasını gerektiriyordu. 2003 askeri müdahalesi öncesindeki duruma düşmek istemeyen Avrupalı ülkeler, savaş sonrası Irak'ta ortak politika üretmeleri zor olan siyasi ve askeri alanda değil de sivil güçlerini kullanabilecekleri yeniden inşa sürecinde aktif olmayı tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda, AB, devlet yönetimi tecrübesinin aktarılması, demokratik kurumların gelişimine katkıda bulunma, ekonomik ve insani yardımlar, ticari ilişkilerin ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi gibi yollarla Irak'ın yeniden inşası çalışmalarında etkin olmayı amaçlamıştır.

Mart 2003 öncesinde ABD'nin tek taraflı hareketine karşı çıkan AB ülkeleri, yeniden inşa sürecinde BM çatısı altında çok taraflılığı sağlamayı temel ilke olarak benimsemiştir. Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması, işgale bir an önce son verilip egemenlik haklarının Iraklılara devredilmesi, Irak içindeki tüm grupların sürece dahil edilmesi, ülkede güvenlik ortamının tesisi ve demokratik işleyişin sağlanması AB'nin savaş sonrası Irak'a dair önem verdiği diğer ilkelerdir. AB'nin 2003-2013 arasındaki söylem ve uygulamalarıyla söz konusu ilkelere uygun hareket ettiği görülmektedir. Irak'ta egemenlik haklarının Iraklılara devri ve koalisyon güçlerinin ülkeyi terk etmesi, AB ülkelerinin pek çoğunun, özellikle 2003 müdahalesine karşı çıkanların, Irak'ın yeniden inşası faaliyetlerinde yeni adımlar atmalarının anahtarı olmuştur. ABD'nin AB ülkelerinin bu beklentilerini karşılayan icraatlarına paralel olarak, AB ile ABD arasındaki savaş öncesi başlayan gerilim yumuşamış ve iki taraf koordinasyon içinde girişimlerde bulunmuşlardır. Savaş sonrası Irak'ta ülkede güvenliğin sağlanması ve yeniden inşa sürecinin finansal boyutu büyük oranda ABD'nin omuzlarında iken, AB ve üye ülkelerin finansal desteği göreli olarak sınırlı ölçüde kalmıştır.

Irak'a askeri müdahaleye karar veren ve uygulayan aktör olarak ve de askeri ve ekonomik gücü ile ABD'nin sürecin siyasi/askeri/ekonomik boyutunda önde ve belirleyici olması tabii bir durumdur. Ancak, AB de Irak'taki yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik insani yardımlarıyla birlikte, sivil gücünü öne çıkararak ülkenin demokratikleşmesi ve eğitim ve maliye gibi alanlardaki reformlara destek verilmesi gibi konularda önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle, EUJUST LEX projesi ile de Irak'ın hukuk devleti olmasına yönelik dikkat çekici bir adım atılmıştır. Tüm bu adımlar 28 Haziran 2004 tarihli AB Komisyonu raporunda belirlenen ilk iki aşamanın büyük oranda uygulamaya geçirildiğini ortaya koymaktadır. AB ile Irak arasında ortak çıkara dayalı ikili

anlaşmaların yapılması ve komşu ülkeleriyle Irak arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin sağlanmasının gerçekleştiğini söylemek güçtür. AB ile Irak arasında siyasi ve ekonomik işbirliğine dair bildiri ve mutabakat zaptı imzalanmış olsa da 2013 sonu itibarıyla bu adımlar iyi niyet beyanının ötesine geçememiştir.

KAYNAKÇA

Altafaj, Amadeu, "EU's Solana Urges US to Act Multilaterally", *ABC*, 20 Nisan 2003. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/sghr_int/75553.pdf.

Bex, Marjan, "European Union Welcomes Iraq Resolution by U.N. Security Council", *Kyodo News International*, 10 Haziran 2004, http://business.highbeam.com/3563/article-1G1-117998827/european-union-welcomes-iraq-resolution-un-security.

Christova, Alina, "Seven Years of EUJUST LEX: The Challenge of Rule of Law in Iraq", *Journal of Contemporary European Research*, Cilt. 9, Sayı. 3, 2013.

Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament*, 1.10.2003-COM (2003) 575 Final.

Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Consequences of the War in Iraq for Energy and Transport*, 26.3.2003-COM (2003) 164 Final.

Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament The European Union and Iraq A Framework for Engagement*, 9.6.2004-COM (2004) 417 Final.

Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2004*, 4.3.2004- COM (2004) 667.

Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2005*, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/c-2005-718.pdf.

Commission of the European Communities, *Iraq Assistance Programme, 2006*, 28 Mart 2006 - E/2006/470 - C (2006) 864.

"Cooperation Between The European Union and Iraq: Joint Strategy Paper 2011-2013", http://eeas.europa.eu/iraq/docs/2011_2013_jsp_nip_en.pdf.

Council Conclusions Iraq 2004-2008, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/iraq_council_2004- 08_en.pdf.

Council Conclusions on Iraq (GAERC, 23-24 February 2009), http://eeas.europa.eu/iraq/docs/council_conclusions_2009.pdf.

"Council Joint Action 2005/190/CFSP of 7 March 2005 on the European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq, EUJUST LEX", *Official Journal of the European Union*, L 62, 9.3.2005.

Council of the European Union, *EU-US Declaration of Support for the People of Iraq*, 26 Haziran 2004, 10001/04 (Presse 187).

Council of the European Union, *EU-Iraq Joint Declaration on Political Dialogue*, 21 Eylül 2005, 12547/05 (Presse 244).

de Vasconcelos, Alvaro, "The EU and Iraq", içinde Walter Posch, der., *Looking into Iraq* (Paris: European Union Institute for Security Studies, 2005).

European Commission-External Relations, *Capacity Building Programme For Iraq 2009- 2010*, 15 Temmuz 2009, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/programme_2009_2010_en.pdf.

European Community, *Reconstructing Iraq State of Play and Implemantation to Date, 18 July 2005*, http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assist_2005.pdf.

"EUJUST LEX Mission Description", http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eujust-lex-iraq/mission-description/index_en.htm.

Gordon, Philip, "Iraq: The Transatlantic Debate", The European Union Institute for Security Studies, Occasional Papers, No. 39, Aralık 2002.

Gourlay, Catriona ve Annalisa Monaco, "Training Civilians and Soldiers to Improve Security in Iraq: An Update of EU and NATO Efforts", *European Security Review*, Sayı. 25, Mart 2005.

"Information Note: European Commission Assistance to Iraq 2007", http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assistance_2007_en.pdf.

"Information Note on EC Assistance Activities Foreseen for Iraq in 2008", http://eeas.europa.eu/iraq/docs/assistance_2008_en.pdf.

"Iraq International Conference: Conference Statement", http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/misc/85408.pdf.

Korski, Daniel, "The Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)" içinde Giovanni Grevi, Damien Helly ve Daniel Keohane, der., *European Security and Defence Policy The First Ten Years (1999-2009)* (Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009).

Korski, Daniel ve Richard Gowan, "The EU, So Far", içinde *What Can Europe Do in Iraq? Recommendations for a U.S.-European Collaboration* (Berlin: Heinrich Böll Foundation, 2009).

Luciani, Giacomo ve Neugart, Felix, "Toward a European Strategy for Iraq", *Bertelsman Foundation*, C.A.P Policy Paper, March 2003.

Mace, Catriona, "Building Bridges? What Role for the EU in Post-War Iraq?", *European Security Review*, Cilt. 2, Sayı. 17, 2003.

"Memorandum of Understanding Between the Government of Iraq and the European Union on Strategic Partnership in Energy", http://ec.europa.eu/energy/international/bilateral_cooperation/doc/iraq/2010_01_18_iraq_mou_en.pdf.

Menon, Anand, "From Crisis to Catharsis: ESDP after Iraq", *International Affairs*, Cilt. 80, Sayı. 4, Temmuz 2004.

Mercan, S. Sezgin, "Avrupa Dış Politikası: İsrail-Filistin Çalışması Örnek Olayı", *Akademik Ortadoğu*, Cilt. 3, Sayı. 1, 2008.

Moravcsik, Andrew, "How Europe Can Win without an Army?", *Financial Times*, 3 Nisan 2003.

Solana, Javier, "A Secure Europe in a Better World-the European Security Strategy", içinde Klaus Schilder ve Tobias Hauschild, der., *Civilian Perspective or Security Strategy? European Development Policy Confronting New Challenges in Foreign and Security Policy* (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2005).

Spyer, Jonathan, "Europe and Iraq: Test Case for the Common Foreign and Security Policy", *Middle East Review of International Affairs*, Cilt. 11, Sayı. 2, Haziran 2007.

Steinberg, Guido, "The European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX): A Policy Surrogate with Potential", içinde Muriel Assaburg ve Ronja Kempin, der., *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence?* (Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2009).

United Nations Security Council, S/RES/1483, 22 May 2003, http://www.uncc.ch/resolutio/res1483.pdf.

United Nations Security Council, S/RES/1546, 8 June 2004, www.uncc.ch/resolutio/res1546.pdf .

Wielard, Robert, "European Weighs Assistance for Iraq", *Associated Press*, 6 Ekim 2004. White, Stephen "EUJUST LEX – The EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq", *Journal of Defence and Strategy*, Cilt. 8, Sayı. 2, Aralık 2008. http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2008/volna-tribuna/eujust-lex-8211-the-eu-integrated-rule-of-law-mission-for-iraq.html#.Uu-b7rTg96E.

Youngs, Richard, "Europe and Iraq From Stand-off to Engagement?", *Centre for European Policy Studies*, Working Document, No. 216, Aralık 2004.

Yazarın Kısa Özgeçmişi / Biography of the Author

Erkan Ertosun, Turgut Özal Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Lisans ve yüksek lisans derecelerini, Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. 2012 yılında Ankara

Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. Ertosun'un başlıca ilgi alanları, Türkiye dış politikası ve Orta Doğu'dur.

Erkan Ertosun is an assistant professor in the Department of Political Science and International Relations, Turgut Özal University. He completed his undergraduate and master's studies in the Department of International Relations, Bilkent University. He received his PhD degree in 2012 from the Department of International Relations, Ankara University. His main areas of research are Turkey's foreign policy, and the Middle East.